פרק 9 - עבודה

מקורות והגדרות

המקור העיקרי לנתונים המוצגים בפרק זה הוא סקר כוח אדם שעורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. סקר כוח אדם הוא סקר מרכזי הנערך ע"י הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בקרב משקי בית, והוא משמש למעקב שוטף אחר ההתפתחויות בכוח העבודה בישראל, גודלו ותכונותיו, היקף האבטלה ועוד.
החל ב-1999 הוכנו אומדני האוכלוסייה בסקר על בסיס תוצאות מפקד האוכלוסין והדיור משנת 1995 והופעלה שיטת אמידה חדשה בסקר. החל ב-2010 מחושבים אומדני האוכלוסייה בסקר על בסיס תוצאות מפקד האוכלוסין משנת 2008.

אוכלוסיית הסקר כוללת את האוכלוסייה הקבועה של מדינת ישראל בגילאי 15 ומעלה. באוכלוסיית הסקר נכללים: תושבים קבועים השוהים בישראל, תושבים קבועים השוהים מחוץ לישראל פחות משנה, עולים חדשים ועולים בכוח (מרגע בואם לישראל), תיירים, מתנדבים או תושבים ארעיים השוהים בישראל יותר משנה ברציפות. באוכלוסיית הסקר **לא נכללים**: תושבים קבועים השוהים מחוץ לישראל שנה או יותר ברציפות, תיירים, מתנדבים או תושבים ארעיים השוהים בישראל שנה או פחות, דיפלומטים ואנשי או"ם.

רוב אוכלוסיית הסקר בנויה ממדגמים שנתיים שוטפים. חלק קטן מאוכלוסיית הסקר הוא מדגם קבוע (אשר הוצא ממפקד אוכלוסין 2008), שתכונותיו אינן משתנות לאורך זמן. המדגם הקבוע (שאינו מכוסה במדגמי הסקר השוטפים) כולל את המתגוררים במוסדות (בתי חולים, צוות המתגורר בבתי אבות סיעודיים, בתי סוהר, פנימיות ועוד).
נתוני המועסקים בלוחות 9.1-9.3, 9.10 אינם כוללים את המדגם הקבוע, ולכן סה"כ המועסקים המצוין בלוחות אלה שונה בהשוואה לסה"כ המועסקים המצוין ביתר הלוחות.

מאז תחילת סקר כוח אדם (החל בשנות ה-50') הוא התנהל לפי המלצותיו של ארגון העבודה הבינלאומי (ILO), אשר מצדד בשתי גישות למדידת תכונות כוח העבודה: האחת מצדדת במדידת כוח העבודה האזרחי והשנייה במדידת כלל כוח העבודה (כולל המשרתים בשירות צבאי או קבע). בישראל הוחלט, מאז ראשיתו של הסקר, להשתמש במדידת כוח העבודה האזרחי. שיטה זו הייתה נהוגה עד סוף 2011. החל בשנת 2012 סקר כוח אדם עבר ממדידה של תכונות כוח עבודה אזרחי למדידה של תכונות כוח עבודה כללי, כך שעד 2011 (כולל) המונח כוח העבודה מתייחס לכוח העבודה האזרחי, אשר אינו כולל את אנשי הצבא. כמו כן, בשנת 2012 בוצע מעבר בסקר ממתכונת רבעונית למתכונת חודשית. עם המעבר לסקר החודשי, חלו שינויים ברמות של מדדי התעסוקה. כלומר - המשתתפים בכוח העבודה, המועסקים והבלתי מועסקים - כל אלה השתנו בהשוואה למה לעבר.
עם המעבר למתכונת החדשה של הסקר נוצר "שבר בסדרה", והיכולת להשוות את נתוני העבר עם נתוני ההווה מוגבלת. חשוב להדגיש כי "השבר" בסדרה הינו פועל יוצא של השינוי באופן המדידה ואינו נובע מהתופעות הכלכליות במשק באותה תקופה.

יש לשים לב כי לא ניתן להשוות את נתוני שנת 2012 לנתוני השנים הקודמות, עקב מעבר מסקר כוח אדם רבעוני לסקר כוח אדם חודשי ובשל מעבר ממדידה של תכונות כוח עבודה אזרחי למדידה של תכונות כוח עבודה כללי.

לוחות 1-26: הלמ"ס, סקרי כח אדם

השבוע הקובע - השבוע המסתיים בשבת שלפני הפקידה בסקר.

כוח העבודה - בני 15 ומעלה שהיו "מועסקים" או "בלתי מועסקים" בשבוע הקובע, לפי ההגדרות להלן (**בעבר המונח התייחס לכוח העבודה האזרחי והוא לא כלל את אלה שבשירות צבאי חובה או קבע**).

אינם בכוח העבודה - כל בני ה-15 ומעלה שלא היו "מועסקים" או "בלתי מועסקים" בשבוע הקובע. בקבוצה זו כלולים תלמידים שלא עבדו אפילו שעה אחת בשבוע הקובע, אנשים שעבדו בהתנדבות, אנשים שעבדו בחו"ל מטעם מוסד או חברה לא ישראליים, אנשים שטיפלו בילדים/בבן משפחה/במשק הבית ולא עבדו אפילו שעה אחת בשבוע הקובע מחוץ למשק הבית, אנשים שאינם מסוגלים לעבוד, אנשים החיים מקצבה, מפנסיה, מרנטה וכו' ושלא עבדו אפילו שעה אחת בשבוע הקובע. כמו כן, נכללים בקבוצה זו בני משפחה שעבדו בעסק המשפחתי ללא תשלום פחות מ-15 שעות בשבוע הקובע ואנשים השוהים במוסדות שעבדו פחות מ-15 שעות בשבוע הקובע.

מועסקים - אנשים שעבדו בישראל (או בחו"ל מטעם מוסד או חברה ישראלים) בעבודה כלשהי, לפחות שעה אחת בשבוע הקובע, תמורת שכר, רווח או תמורה אחרת. כל העובדים בקיבוצים, בני משפחה שעבדו בשבוע הקובע ללא תשלום 15 שעות ויותר בשבוע, אנשים השוהים במוסדות שעבדו 15 שעות ויותר בשבוע, משרתים בצבא (חובה או קבע), אנשים שנעדרו זמנית מעבודתם.

קבוצת המועסקים מורכבת משלוש קבוצות משנה:

א. **עבדו בהיקף מלא** - עובדים שעבדו 35 שעות או יותר בשבוע הקובע.

ב. **עבדו בהיקף חלקי** - עובדים שעבדו 1 עד 34 שעות בשבוע הקובע.

הערה: מועסקים מלא/חלקית - נקבע על פי מספר שעות העבודה שעובד מועסק בדרך כלל (לא בהכרח בשבוע הקובע).

ג. **נעדרו זמנית מעבודתם** - עובדים שנעדרו מעבודתם במשך כל השבוע הקובע עקב מחלה, חופשה, שירות מילואים, צמצום בהיקף העבודה, סכסוך עבודה, הפסקה זמנית של העבודה (עד ל-30 יום) או סיבה אחרת. (בהגדרה זו לא נכללו אנשים שנעדרו רק בחלק מהשבוע הקובע).
בהגדרה זו נכללים עובדים שנעדרו זמנית מעבודתם רק אם יש להם זיקה רשמית למקום העבודה, כלומר חזרתם לעבודה אצל אותו מעסיק בתום תקופת ההיעדרות מובטחת. נעדרים יותר משנה אינם נכללים בקבוצה זו.
החל ב-1995 אדם שנעדר מעבודתו ובו זמנית חיפש עבודה באופן פעיל הוגדר כנעדר זמנית מעבודתו, כלומר - כמועסק, בניגוד לשנים קודמות בהן הוגדר כבלתי-מועסק.

בלתי מועסקים - אנשים שלא עבדו כלל (אפילו לא שעה אחת) בשבוע הקובע, וחיפשו עבודה באופן פעיל בארבעת השבועות האחרונים שקדמו לפקידתם בסקר ע"י רישום בלשכת עבודה של שירות התעסוקה, ע"י פנייה אישית או בכתב למעסיק או בדרכים אחרות, והיו יכולים להתחיל לעבוד בשבוע הקובע, לו הוצעה להם עבודה מתאימה ("זמינים לעבודה"), כולל אלו שהובטחה להם עבודה בתוך 30 יום.

קבוצת הבלתי מועסקים מורכבת משתי תת-קבוצות:

א. אלה שעבדו בישראל או בחו"ל ב-12 החודשים שקדמו לפקידתם בסקר.

ב. אלה שלא עבדו בישראל או בחו"ל ב-12 החודשים שקדמו לפקידתם בסקר.

צורת יישוב - הנתונים לפי צורת יישוב לשנת 2015 מוצגים על סמך עדכון אומדני אוכלוסיית היישובים לשנת 2014. בלוחות 21,3,2 - החל משנת 2013 עודכנו גבולות המטרופולינים הקיימים: בטבעת החיצונית של מטרופולין תל-אביב הוגדרה גזרה חדשה ליישובים הישראליים באזור יהודה והשומרון. מדובר בתוספת של יישובים, ללא רצף טריטוריאלי בין יישוב ליישוב.
עד 2012 הוגדרו הנתונים על מטרופולין תל-אביב בהתאם להגדרה שנקבעה לקראת מפקד 1995. בין מפקד 1995 למפקד 2008 לא השתנתה הגדרת מטרופולין ת"א (ראה חלוקה גיאוגרפית של מטרופולין תל-אביב, עמ' 39).

שנות לימוד - מספר השנים שלמד המשיב **לימוד סדיר בבתי ספר** ולא לימוד עצמי או השתתפות בקורסים לא סדירים. בספירת השנים מביאים בחשבון רק שנות לימוד שבאו לסיומן ואת שנת הלימוד הנוכחית (למי שלומד בעת הפקידה).

ענף כלכלי - הענף הכלכלי שאליו משתייך המפעל או המוסד שהמועסק עובד בו. הענף הכלכלי נקבע לפי המוצר או השירות העיקרי של יחידת הסיווג.
במקרה שהמפעל עוסק ביותר מפעילות כלכלית אחת והפעילויות השונות יכולות להיחשב "יחידות סיווג" (כגון: מפעל טקסטיל העוסק בטוויה, אריגה ותפירה, או מוסד כמו עירייה), הענף הכלכלי נקבע על פי פעילויות המחלקה או האגף שבו הנדגם עובד. יחידת עזר המספקת את צורכי המפעל עצמו ואין לה הנהלת חשבונות משלה, אינה נחשבת למחלקה נפרדת (יחידת סיווג נפרדת).
אם המפעל עוסק במספר פעילויות כלכליות בלתי ניתנות להפרדה לפי מחלקות, הענף הכלכלי נקבע לפי המוצר הסופי העיקרי.
החל בשנת 2013, הנתונים המובאים לפי ענף כלכלי הינם לפי הסיווג האחיד של ענפי הכלכלה 2011. סיווג זה מחליף את הסיווג הקודם, הסיווג האחיד של הכלכלה 1993, שלפיו סווגו הנתונים בשנים 1995-2012.
הסבר מפורט על סיווג ענפי הכלכלה, ראה: "הסיווג האחיד של ענפי הכלכלה, 2011", פרסום טכני מספר 80, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2012.

תחום ההיי-טק - הגדרת תחום ההיי-טק מבוססת על סיווג ענפי הכלכלה 2011 וכן על הגדרות ה-OECD וה-EUROSTAT. בתחום ההיי-טק נכללים **ענפי תעשייה** (תעשיות טכנולוגיה עילית) **וענפי שירותים** (שירותים עתירי ידע). **ענפי התעשייה** בתחום ההיי-טק כוללים: ייצור תרופות קונבנציונאליות ותרופות הומאופתיות (21), ייצור מחשבים, מכשור אלקטרוני ואופטי (26), ייצור כלי טיס חלליות וציוד נלווה (303). **ענפי השירותים** בתחום ההיי-טק כוללים: שירותי תקשורת (61), תכנות מחשבים, ייעוץ בתחום המחשבים ושירותים נלווים אחרים (62), עיבוד נתונים, אחסון ושירותים נלווים; אתרי שער לאינטרנט (631), מרכזי מחקר ופיתוח (720), מחקר ופיתוח בהנדסה ובמדעי הטבע (721).

משלח יד - מתייחס לעבודה שהאדם מבצע במקום עבודתו, בלי להתחשב במקצוע שהוא למד, אם אינו עוסק בו. החל בשנת 2013, הנתונים המובאים לפי משלח יד הינם לפי הסיווג האחיד של משלחי היד 2011, המחליף את הסיווג האחיד של משלחי היד 1994, שעל-פיו סווגו הנתונים בשנים 1995-2012.
הסבר מפורט על סיווג משלחי היד, ראה: "הסיווג האחיד של משלחי יד, 2011" פרסום טכני מספר 81, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
הסבר מפורט לגבי מפתח המעבר בין הסיווגים, ראה "מפתח המעבר מהסיווג האחיד של משלחי היד - 1994 לסיווג ISCO-88", מספר 79, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2010.

שכירים - כל אדם, שעבד אצל מישהו אחר תמורת שכר יומי, חודשי, קבלני או בתמורה אחרת כלשהי. עצמאיים הרשומים כחברה בע"מ ומקבלים שכרם מהחברה, מוגדרים כשכירים.

לוחות 27 - 28: שירות התעסוקה, המדור לרישום וסטטיסטיקה

לשכת תעסוקה למבוגרים - לשכות עבודה המטפלות בדורשי עבודה בגיל 18 שנה ומעלה. (החל מאוקטובר 1996 כלולים דורשי עבודה אקדמאים. למעט שנת 2002 שם האקדמאים אינם כלולים).

דורשי עבודה - תושב ישראל שהתייצב בלשכת שירות התעסוקה באזור מגוריו לפחות פעם אחת בחודש הדיווח.

דורשי עבודה חדשים - דורש עבודה אשר במשך 12 החודשים הקודמים לחודש הדיווח לא התייצב בלשכת שירות התעסוקה.

יום אבטלה - הוא יום בו פנה דורש העבודה ללשכה לדרוש עבודה וטען כי אינו מועסק.